

Møtereferat fra møte nr 3/2019 i Fagrådet for geit

Tid: 16. desember 2019 kl. 09:30 - 11:30

Sted: Telefonmøte

Deltakerlista

Navn	Funksjon/region/organisasjon
Fagrådet for geit	
Sigurd Vikesland	Leder i Fagrådet, Styret i NSG
Hege Gonsholt	Nestleder i Fagrådet
Hilde Giever Marvik	Medlem
Marianne Rønning	1.vara (forfall)
Andrè Kristoffersen	2. vara
Ken Lunn	TINE SA
Tormod Ådnøy	NMBU (forfall)
Gunnar Klemetsdal	NMBU (vara)
NSG sentralt (observatører)	
Thor Blichfeldt	Avlssjef
Ewa Wallin	Rådgiver geit, sekretær for Fagrådet
Sigbjørn Eikje	Spesialrådgiver avl

Sakliste

3	Godkjenning av innkalling og sakliste.....	2
4	Godkjenning av referat fra telefonmøte 20.02.2019.....	2
5	Kåringssesongen 2019.....	2
6	Skal vi legge ned bukkeåringa?.....	5
6.1	Tiltaket «Kåring av bukkekje».....	5
6.2	Finne de beste bukkekjea i avlsbesetningene.....	6
6.3	Bukkekje som selges.....	7
6.4	Kåringsdommeren som læremester i avl.....	7
6.5	Kåringsbesøket som faglig og sosialt møtepunkt.....	7
6.6	Kåringsnummeret som identifikator.....	7
6.7	Kåringsopplegget er «stress».....	7
6.8	Kostnadsreduksjon for næringa.....	8
6.9	Fra diskusjonen.....	8
7	Kaseingentesting.....	9
8	Smittevern i sanerte geitebesetninger.....	10
9	Eventuelt.....	10
9.1	Rådgivende gruppe geit i Tine.....	10

3 Godkjenning av innkalling og saksliste

Saksbehandler: Ewa Wallin og Thor Blichfeldt

Innkalling ble sendt på e-post 25.11.2019.

Sakspapirer ble sendt ut på e-post natt til 13.12.2019.

Vedtak:

Innkallingen og sakslista godkjennes.

4 Godkjenning av referat fra telefonmøte 20.02.2019

Saksbehandler: Ewa Wallin

Referat fra telefonmøte i Fagrådet for geit 20.02.2019 om økonomien i geiteholdet.

Referatet er utsendt tidligere på e-post og [lagt ut på nettet](#), så godkjenning bør være en formalitet.

Vedtak:

Referatet fra telefonmøte i Fagrådet for geit februar 2019 godkjennes.

5 Kåringssesongen 2019

Saksbehandlere: Ewa Wallin og Thor Blichfeldt

Kåringssstatistikk

	2019		2018		2017	
Antall besetninger	63		72		77	
Antall bedømte	420	100 %	454	100 %	460	100 %
Kåra totalt	372	89 %	390	86 %	396	86
– derav kåra	311	74 %	336	74 %	343	75 %
– derav kåra på disp.	61	15 %	54	12 %	53	12 %
Vraka	48	11 %	64	14 %	64	14 %

Antall besetninger som stiller til kåring og antall bedømte bukker går nedover. I 2019 var det 63 besetninger som stilte til sammen 420 bukker til kåring, et gjennomsnitt på 6,7 bukker per besetning. Antall kårede per besetning var 5,9.

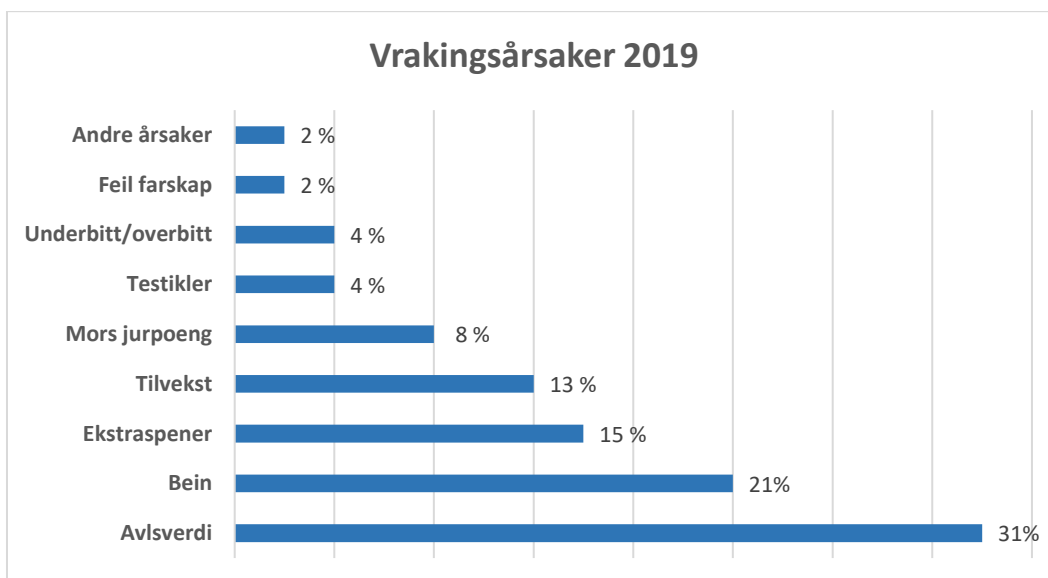
Av de bedømte bukkene ble 11 % vraka, og 15 % ble kåret på dispensasjon.

Årsaker til kåring på dispensasjon

	2019		2018		2017	
Avlsverdi	27	44,3 %	31	57 %	19	36 %
Tilvekst	21	34,4 %	9	17 %	7	13 %
Mors jur	10	16,4 %	14	26 %	19	36 %
Diverse årsaker	3	4,9 %				
Mangler farskaps-/kas.res	0	0 %			8	15 %
SUM	61	100 %	54	100 %	53	100 %

Vrakingsårsaker

Vrakingsårsaker	2019		2018		2017	
Avlsverdi	15	31 %	16	25 %	4	6 %
Bein	10	21 %	16	25 %	8	13 %
Ekstraspener	7	15 %	3	5 %	10	16 %
Tilvekst	6	13 %	6	9 %	10	16 %
Mors jurpoeng	4	8 %	5	8 %	12	19 %
Testikler	2	4 %	3	5 %	0	0 %
Underbitt/overbitt	2	4 %	6	9 %	3	5 %
Feil farskap	1	2 %	4	6 %	10	16 %
Andre årsaker	1	2 %	5	8 %	4	6 %
Eksteriør	0	0 %	0	0 %	1	2 %
Ukåra far	0	0 %	0	0 %	2	3 %
SUM	48	100 %	64	100 %	64	100 %

Økonomi i kåringsarbeidet

Prinsippet er at kåringsavgifta skal dekke feltkostnadene med kåring.

Kåringsavgifta har vært:

	2018	2019
Per besøk	1 000	1 000
Per kåra bukk	150	200

Da møtet ble holdt var ikke regnskapsresultatene for 2019 klare. Saksframlegget nedenfor er oppdatert med endelige regnskapsresultater 2019 (06.02.2020)

	2018	2019
Inntekter		
Kåringsavgift fra produsentene	129 000	133 000
Kostnader		
Kåringsdommerne	120 000	91 000
Kåringsmerker	2 000	2 000
NSG arbeid - 2 timer per besetning, 400 kr per time	58 000	50 000
Driftsresultat for NSG - finansiert av tilskudd til avl	- 51 000	- 10 000

I 2018 ble resultatet et underskudd på 51 000 kr, og i 2019 ble underskuddet 10 000 kr. Dette finansieres av tilskuddet vi får til avl fra LMD (Jordbruksavtalen) og Omsetningsrådet.

Reduksjonen i underskuddet fra 2018 til 2019 skyldes to forhold: Vi har redusert på bruken av TINE-rådgiverne og økt antall dommere som tar oppdraget direkte fra NSG, og antall besøk er redusert.

I 2018 var kostnaden for næringa 180 000 kr som blir ca 460 kr per kåra bukk. I 2019 var tilsvarende kostnader 143 000 kr. og ca 385 kr. Vi kan regne med en kostnad rundt 400 kr per kåra bukk framover.

Veiledende pris på kåra bukk er:

- Grunnpris: 3 250 i kr.
- Indekstillegg 50 kr per poeng over 115
- Trekk for kaseingenstatus Ikke-null*Null (2): 500 kr

Slutter vi med kåring, kan grunnprisen reduseres med rundt 400 kr, fra 3 250 til 2 850 kr, og likevel vil selger sitte igjen med samme fortjeneste på salget.

Vedtak:

- Kåringsstatistikk og økonomi rundt dagens kåringsopplegg tas til orientering.
- For lav tilvekst var en viktig årsak til kåring på dispensasjon (21 % av dispensasjonene). Avlsavdelingen vil se nærmere på dette til neste møte i Fagrådet.

6 Skal vi legge ned bukkekåringa?

Saksbehandler: Thor Blichfeldt

Saken er initiert av leder i Fagrådet, Sigurd Vikesland, som har bedt administrasjonen utrede fordeler og ulemper med bukkekjekåring.

6.1 Tiltaket «Kåring av bukkekje»

Formålet med kåring er (i prioritert rekkefølge)

1. Rangere bukkekjea slik at de beste settes inn som prøvebukker i avlsbesetningene
2. Sikre at bukkekje som skal selges, holder en god avls- og brukskvalitet
3. Lære opp geiteholderne i avlsarbeid
4. Være et faglig og sosialt møtepunkt

Kåring foregår i dag ved «gårdskåring», der kåringsdommeren besøker gården som skal ha bedømt bukkekjeene.

Kåringsdommerne er enten en rådgiver ansatt i TINE, eller en tidligere rådgiver i TINE eller en dyktig geitebonde. Tidligere ble det meste av arbeidet gjort av TINE sine rådgivere, men bruken av dem er nå trappet ned. Det skyldes at antall rådgivere er kraftig redusert og reiseavstanden blir stor, samt at TINE har økt prisen for å utføre kåringsarbeidet.

NSG har ikke gjennomført noen systematisk opplæring av kåringsdommerne på mange år.

I 2019 var det 15 dommere i sving. Dommere dømte i gjennomsnitt 28 bukker, med en variasjon fra 3 til 91.

Bukkene blir bedømt etter [NSGs regelverk for kåring av bukker](#).

Utdrag fra regelverket

Grunnlaget for kåring av bukkekje er den sist beregnede avlsverdien til bukken selv, eksteriøret til bukken, jureksteriøret til mora og kaseingenstatus for alfa-S1-genet. I tillegg settes det krav til bukkens tilvekst fram til kåring.

**Sum kåringspoeng =
bukkens avlsverdi + bukkens eksteriørpoeng + mors jureksteriør + kaseingenstatus**

Tabell 1. Oversikt over minstekrav ved ordinær kåring og nedre verdier ved kåring på dispensasjon

	Ordinære minstekrav	Nedre dispensasjonskrav
Avlsverdi ¹	115	110
Eksteriør	7	7
Mors jureksteriør ²	6	5
Kaseingenstatus ³	2	2
Sum kåringspoeng	130	125
Tilvekst (g per dag) ⁴	150	130

Bukken må også ha en farskapstest som bekrefter at oppgitt far i Geitekontrollen er den biologiske faren.

Hovedproblemstillingen som er reist, er:

Hva taper vi hvis vi slutter å bruke kåring med kåringsdommer som avlstiltak for å finne hvilke bukkkjea som skal settes inn avlsarbeidet som prøvebukker?

Alternativet til at en kåringsdommer står for kåringa, er at geiteholderen selv utfører alle vurderingene knyttet til kåring, eller at noen av vurderingene ikke blir utført.

6.2 Finne de beste bukkkjea i avlsbesetningene

Bukkens avlsverdi

Samlet avlsverdi er et sentralt element i kåringa. Denne regnes ut av NSG og gjøres tilgjengelig for den enkelte geiteholder i NSGs avlsdatabank.

Bruken av samlet avlsverdi som kriterium for å finne de beste bukkkjea, må holde fram. Dette klarer geiteholderen utmerket, uten bistand fra en kåringsdommer.

Bukkens eksteriør

Vi må fortsette å vurdere eksteriøret på bukkkjea, kropp, bein, testikler, bitt osv. Denne oppgaven må geiteholderen selv utføre. De fleste vil kunne gjøre dette, da de gjør en eksteriørvurdering allerede ved utvalg av geitekje til påsett. For å få til en best mulig eksteriørdømming, bør NSG utarbeide et veiledningshefte.

Bukkens tilvekst og utvikling

Vurdering av om bukken har hatt en tilfredsstillende tilvekst og utvikling bør fortsette, og gjerne med veging og beregning av tilvekst i gram per dag.

Mors jureksteriør

Geiteholderen har allerede bedømt juret på mor til bukken en eller flere ganger, og dette jurpoenget inngår i beregningen av delindeksen for jureksteriør.

Kåringsdommeren dømmer juret på nytt, og det er dommerens vurdering av juret som inngår i sum kåringspoeng.

Det første vi må spørre oss om, er om det er faglig fornuftig å bruke mors jureksteriør som et absolutt krav ved kåring.

Bukken får halvparten av genene for de ulike elementene som inngår i jureksteriøret fra mor, og den andre halvparten fra far. Når vi legger vekt på mors jurpoeng, er det fordi vi har mulighet for å observere juret på mor, mens fars gener ikke kommer til uttrykk på far selv. Vi beregner en avlsverdi for jurpoeng for far basert på hans døtre og andre slektninger, og denne kunne gått inn i sum kåringspoeng på lik linje med mors jurpoeng.

Bukkekjeets samlede avlsverdi inneholder delindeksen for jureksteriør, og dette tar hensyn til bukkens slektninger på både mor- og farsida.

Etter mitt skjønn er det ikke faglig fornuftig å trekke inn mors jureksteriør ved kåring, selv om dette poenget er satt av en kåringsdommer.

I 2019 ble 4 bukker (1 % av bedømte dyr) vraket på grunn av mors jurpoeng, og 10 bukker (2 %) ble kåret på dispensasjon pga mors jurpoeng. Det er altså svært få av bukkkjea som stilles til kåring der mor ikke har et jur som kvalifiserer henne som bukkemor.

Vurderingen av bukkens gener uttrykkes gjennom delindeksen for jureksteriør. Vektleggingen av jureksteriør i utvalget av avlsdyr bestemmes av vektleggingen av egenskapen i den samlede avlsverdien. Denne vektleggingen kan økes hvis geiteholderne mener at vi kommer til å legge for liten vekt på juret framover.

Konklusjon

Det bør gå bra å overlate til geiteholderen selv å finne fram til hvilke bukkekje som skal brukes i paring. Kriteriene vil være;

- ✓ Et godt utviklet bukkekje, uten eksteriøre lyter
- ✓ Gentestet med bekreftet farskap og gunstig kaseingenstatus
- ✓ Høyest mulig avlsverdi

6.3 Bukkekje som selges

Vi har meget lang tradisjon i å selge bukkekje som er kåret av en kåringsdommer. Hva vil kjøperne si hvis vi ikke lenger tilbyr kårede bukker?

Det er i alle fall sikkert at selgerne ikke må fire på kvaliteten i forhold til tidligere.

Ut over dette, sender jeg spørsmålet videre til medlemmene av Fagrådet.

6.4 Kåringsdommeren som læremester i avl

Jeg er usikker på i hvilken grad kåringsdommeren har overbrakt avlskunnskap i forbindelse med sitt kåringsbesøk.

Hva mener Fagrådet: Er dette et viktig moment ved dagens kåringsopplegg?

6.5 Kåringsbesøket som faglig og sosialt møtepunkt

Hvordan fungerer dette i dag, og vil det bli et savn hvis kåringa opphører?

6.6 Kåringsnummeret som identifikator

Kåringsnummeret er sentralt ved identifikasjon av bukker som brukes i avl. Det er kort, 7 siffer, og det forteller oss hvilken årgang bukken tilhører.

Hvis kåringa opphører, må vi:

- Gå over til produsentnr/ørenr som identifikator i naturlig paring. Dette er et langt nummer, 17 siffer til sammen (produsentnummer på 8 siffer, fødselsår på 4 siffer, ørenr på 5 siffer)
- Tildele kåringsnummer til seminbukkene når de kommer på stasjonen, slik at det fortsatt blir enkelt å lese og registrere nummeret som står på strået.

6.7 Kåringsopplegget er «stress»

Bukkene skal kåres når de er mellom 3 og 6 måneder gamle. Før de kan kåres, må bukken ha fått svar på gentesten. For at dette skal gå greit, burde geiteholderen ta GS-prøven så snart bukken er født. Dette blir ofte utsatt, og dermed må kåringa vente til gentesten foreligger. Dette skaper forsinkelser. Ekstra vanskelig blir det når det må tas ny gentest hvis den første ikke gir svar.

Det er variasjon i når besetningene har kjeing, og det er et halvt års forskjell mellom eldste og yngste kåra kje i årgangen. Vi forsøker å holde kårings sesongen mer samlet, ned mot 4 måneder. Det blir derfor sein kåring hos de som har tidligst kjeing, og tidlig kåring hos de som har sein kjeing.

6.8 Kostnadsreduksjon for næringa

Som vist i forrige sak, så er den samlede kostnaden for kåringsopplegget nå ca 400 kr per kåra bukk.

Er merverdien vi tilfører bukken gjennom kåring så høy at den forsvarer kostnaden?

6.9 Fra diskusjonen

Medlemmene i Fagrådet for geit drøftet framtidig kåringsopplegg. Her er de viktigste innspillene og synspunktene til punkter som var foreslått av Thor:

Bukkens avlsverdi

- Avlsverdien til seminbukker faller etter bare ett års bruk, noe som fører til at det er vanskelig å finne bukkekje som holder kravene til kåring.

Bukkens eksteriør

- Er produsenten kvalifisert til å gi en korrekt bedømming av egne bukker?
- Geiteholderen vurderer kontinuerlig sine egne dyr, både geiter og bukker, og bør sitte med god og nødvendig kunnskap om det.
- Oppdatering av basiskunnskaper om jurddømming og eksteriørvurdering blant alle geiteholdere må være et viktig tiltak framover.

Mors jureksteriør

- Poengsetting på jureksteriør til mora på kåringsdagen kan godt erstattes med indeks for jureksteriør.
- Vurderinger må bli foretatt på bakgrunn av objektive, målbare verdier.
- Poengsetting av bare mora på kåringsdagen bør ikke ha så stor betydning.
- Jevnlige samlinger om jurddømming vil forbedre produsentenes ferdigheter ved dømming av hele geiteflokkene.

Bukkekje som selges

- For å være sikker på ikke å gjøre feil, kan eieren velge å dømme strengere enn en kåringsdommer. Det vil gi færre kåra bukker til salgs.
- Kåringsbeviset er et synlig bevis på kvalitetssikring for den som kjøper kåra bukk.
- Større tidsforbruk for geiteholderen med egen kåring.
- Hvis kåringsopplegget blir avvirket bør grunnprisen for kåra bukk holdes uforandret.
- Geiteholderen bør ha god nok kompensasjon for ekstra innsats.

Kåringsdommeren som læremester i avl

- Det ligger et stort arbeid rundt kåringsopplegget og hittil har kåring fungert som et godt tiltak for utvelgelse av de beste kandidatene.
- Antall TINE-rådgivere som også er kåringsdommere har gått betraktelig ned, derfor kan kompetansen blant kåringsdommere være varierende.

Kåringsnummeret som identifikator

- Det er lettere å registrere paringer ved bruk av kåringsnummer.
- Hvordan skal produsenten registrere bukker som er kåret på dispensasjon?

Tema som ikke ble drøftet i møtet:

- Kåringsbesøket som faglig og sosialt møtepunkt
- Kåringsopplegget er «stress»
- Kostnadsreduksjon for næringa

Vedtak:

- Vurdering av framtidig kåringsopplegg for bukker skal drøftes i forbindelse med omlegging av avlsopplegget på norsk melkegeit basert på genomisk seleksjon.
- Planen er å holde et avlsmøte i november 2020 der alle avlsbesetningene inviteres. Kåring blir ett av temaene.

7 Kaseingentesting

Saksbehandler: Ewa Wallin

Kaseintest bukker (før kåring)

Kaseingenstatus	2019		2018		2017	
Null*Null (0)	0	0 %	3	0,5 %	2	0,5%
Ikke-null*Null (2)	88	15 %	121	16 %	161	16 %
Ikke-null*Ikke-null (5)	506	85 %	621	83 %	831	83 %
Sum testede	594	100 %	745	100 %	994	100 %

Det var 71 besetninger som sendte inn genprøver for kaseingentest i 2019. Det er bare et fåtall besetninger utenom avlsbesetningene som gentester bukkene sine.

Vi er nå oppe i 85 % med den beste genstatusen, og vi fant ingen med «Null*Null». Selv om frekvensen av null-genet nå er nede på under 10 %, bør vi fortsette å teste en stund til.

Antall besetninger som gentester og antall bukker som blir gentestet, går nedover, usikkert av hvilken grunn. Forklaringen kan være:

- Bruksbesetningene har ikke lenger et problem med frie fettsyrer, og ser derfor ikke behovet for å genteste
- Bruksbesetningene kjøper inn gentestede bukker fra avlsbesetningene
- Besetningene som gentester, tester færre bukker enn før, da sannsynligheten for å få en 5-er-bukk nå er mye større enn for noen år siden

Kaseintest kårede bukker

Kaseingenstatus	2019		2018		2017	
Ikke-null*Null (2)	23	6,2%	31	8 %	35	9 %
Ikke-null*Ikke-null (5)	348	93,5 %	350	90 %	361	91 %
Mangler status	1	0,3 %	9	2 %	0	0 %
SUM	372	100 %	390	100 %	396	100 %

Besetningene som kårer bukker har kåret 94 % med den beste genstatusen, så det skjer en seleksjon fra gentesting til påsett.

Fra 2020 vil det ikke lenger være mulig å kåre bukker som ikke har den beste kaseingenstatusen.

Vedtak:

Informasjonen om kaseingentesting tas til orientering.

8 Smittevern i sanerte geitebesetninger

Saksbehandler: Ewa Wallin

Vedlegg:

Notat fra Dag Lindheim:

- Presentasjon av det gjennomførte smittesaneringsprosjektet Friskere Geiter
- Betydningen av godt smittevern for å ivareta oppnådd helsestatus i den norske geitepopulasjon.

Notatet tar spesielt opp byllesyke og faren for at en sanert geitebesetning kan bli smittet fra sau.

Vi kan ikke gå inn i detaljene, men bør bestemme oss om vi skal jobbe med denne saken framover.

Vedtak:

Avlssjefen tar kontakt med Helsetjenesten for sau for å undersøke muligheten for kartlegging av byllesyke i sauebesetninger fra områder som har både sau og geit. Avlssjefen skal også be Helsetjenesten for sau om å utarbeide informasjonsmateriell om smitteveier for byllesyke mellom sau og geit.

9 Eventuelt

9.1 Rådgivende gruppe geit i Tine

Saksbehandler: Thor Blichfeldt

I oktober 2019 ble det konstituert en ny «Rådgivende gruppe geit» i TINE, med endret sammensetning. Gruppen består av 7 aktive geitemelkprodusenter og TINE medlemmer og 4 TINE-ansatte.

Leder av gruppa er direktør i TINE Rådgiving og Medlemsservice, Johnny Ødegård. Sekretær i gruppa er fagleder geit Ken Lunn. Gruppas mandat er å gi innspill og råd til administrasjonen om kvotedrøftinger, jordbruksforhandlinger og fellesprosjekter på geit. Gruppen skal også være i aktiv dialog med geitemiljøene.

Rådgivende gruppe geit er en intern TINE gruppe, hvor Bondelaget, Bonde- og småbrukarlaget og Norsk Sau og Geit ikke er representert, men som blir invitert til å delta på relevante saker. Gruppen skal møtes fra to til fire ganger i året.

Vedtak:

Ken Lunn som er sekretær i «Rådgivende gruppe geit» og TINE sin representant i Fagrådet for geit skal bidra til en tett dialog og aktivt samarbeid mellom TINE og NSG på alle geitesaker som kan ha felles interesse.